КІЛЬКО КОШТУЄ РОСІЮ ТРОХЛІТТЯ ВІЙНА ТА ДЕ БЕРУТЬ ГРОШІ НА НЕЇ?

(З "Робітничої Газети").

Капіталізм до такої ступені накладає свою печать на всі прояви громадського житя, що війна робить ся також господарчим підприємством, і щоби її викликати та вести — потрібні засоби, треба її фінансувати, з врахованем на майбутні зиски (захоплене територій і здобуток нових ринків). Війна, як підприемство, робить ся щораз дорозшою: Кримська війна 1853 — 1856 р. коштувала Росію 538 міл. карб., турецька війна 1877 — 1878 — 1075 міл. карб., японська війна 1904 — 1905 р. вже 29,405 міл. карб. — Економісти рахували, що, коли нинїшна війна продовжить ся стількиж часу, скільки тревала японська війна, т.е. троха більше ніж півтора року, то вона коштувати ме Росію 100 міл. карб. Здавало ся, що довше двох літ війна з Росією продовжувати ся не може, не стане засобів для дальшого веденя її.

Але жите не оправдало рахунків учених: війна виявила ся і довшою і дорозшою, ніж обраховували економісти. Кождий день війни з Японією коштував Росію 3 міл. карб., а 1914 р. кожного дня Росія тратила на війну 10 міл. карб. — Але вже на початку 1915 р. кождий день коштував 18,5 міл. карб., з осени 1915 р. — 31,2 міл. карб., весною 1916 р. Росія затрачувала на війну кожного дня 37,6 міл. карб., а 1917 р.— 54 міл. карб.в день.

19-го липня кінчають ся три роки від початку війни, а за сей час Росія видала на війну 36.000 міл. карб.; сю кольосальну суму затрачено не з готових грошей, але її взято в позичку. Ще перед війною державний довг Росії виносив 9000 міл. карб., і, як що війна незабаром закінчить ся, тодї довг краю — буде виносити 45,000 міл. карб. Але мінїстер фінансів рахуе, що військові видатки не обмежують ся видатками на ведене війни і ще треба буде затратити кілька мілїярдів на ліквідацію наслїдків війни, і тодї в січни 1918 року державний довг Росії дійде до кольосальної суми 55,000 міл. карбованців.

Не маючи готових засобів для веденя війни, держава здобуває їх трома способами: 1) через підвисшене податків, 2) через державні позички, і 3) через випуск паперових грошей. Жерелом засобів для веденя війни е національний дохід краю. Згідно з обрахунками фінансістів 1913 року в Росії дохід виносив 73 карб. на душу населеня. Рахуючи, що в Росії е населеня на 175 міл. людий, можна визначити народний дохід її на 12,800 міл. карб. на рік. До війни 17% того доходу уряд брав в формі налогів та податків, а коли 1914 року вибухла війна, тодї введено нові податки, підвисшено старі, головно посередні (на предмети масового ужитку): весь тягар сих нових податків оче видно эвалив ся на плечі працюючих кляс населеня. Але і тяжкі податки не дали казни потрібних для веденя війни засобів.

Опісля звернув ся уряд до другого способу — випуску дер жавних позичок. З початку війни до нинїшного року царський уряд випустив на внутрішний ринок шість воєнних позичок на 8000 міл. карб., крім сього випущено 5% короткотермінових з'о бовязань на 9775 міл. карб. і 4% білетів казначейства на 850 міл. карб. У Франції та Англії позичила Росія на потреби війни 9410 міл. карб. Таким чином всього випущено позичок на війну 38,035 міл. карб. Але виявило ся, що й державні позички не могли дати гроший в такій скількости, якої вимагала війна: союзники давали Росії гроші в позички з великими труднощами, тому то 84% позичок на війну випущено на внутрішний ринок.

Для покритя тих 8,000 міл. карб. військових позичок народ мусів віддати частину свойого національного доходу, і то ту частину, яка призначена не для вжитку, але для ощадности (т. зв. фонд нагромадженя); з 12,800 міл. карб. національного доходу фонд нагромадженя виносить 1000 міл. карб. на рік. Але фонду нагромадженя не стало, щоби розібрати шість військових позичок на 8000 міл. карб., які сипали ся як з зачарованого ріжка; тому урядови щораз труднїйше розміщувати останні позички між публикою.

Бачучи, що населене не купуе процентових паперів військової позички, уряд мусів взяти ся за випуск паперових грошей — се третий, і найнебезпечнїйший спосіб здобуваня засобів на війну.

До війни між народом було в оборотї всього 2400 міл. карбованців грошей, з сього 1630 міл. паперових грошей, а решта — дзвінка монета (золота, срібна, мідяна). Але підчас війни зникла з обороту монета; замість її випускаеть ся кредитні білети та марки для розміну, і кількість їх росте незвичайно. Ще 1-го січня 1915 року їх було всього на 5656 міл. карб.; а на 1-го липня 1917 року кількість їх дійшла до 13055 міл. карб., т. е. ви росла більш, ніж на 8 разів, рахуючи з 1913 року. Хоча війна дещо підняла попит на грошеві значки через те, що ціни підняли ся і кредит упав, однако такі кольосальні випуски паперо вих грошей викликували великі обави. І мимо сього, мінїстерство фінансів, будучи сьвідомим, як велику шкоду роблять паперові гроші, не мало сили стримати ся від дальшого їх випуску, бо тільки через випуск можна було дістати ті засоби, як уряд не міг витягнути з населеня нї податками, нї позичками на війну.

Дійсно: 1916 року велика буржуазія бойкотувала позички на війну царського уряду, 1917 року населене почало несправно платити податки, а дрібна буржуазія вела обструкцію проти по зички волї; змусити населене підписуватись на позички тяжко. Населене може не купувати відсоткових паперів, але не може відмовити ся від паперових грошей, якими казна платить за то вари. За допомогою паперових грошей уряд може витиснути з населеня навіть ту частину народного доходу, яка виходить понад фонд нагромадженя та призначена для ужитку. Як ми ви дїли, річний народний дохід Росії виносить 12800 міл. карб.,частина тої суми, 1000 міл. карб. т. е. 7,7% — йде на фонд нагромадженя; сих 1000 міл. карб. уряд відняв 1914 р. з народного доходу через позички та випуск паперових грошей. Але 1915 р. казна взяла з народного доходу вже 5000 міл. карб., т. е. 40,6%, 1916 р. — 8500 міл. карб., т. е. 76% народного доходу. Однако й через випуск паперових грошей не можна відняти у країни її річний дохід: російське народне господарство не може віддати на війну більше 45% свойого річного доходу — а коли казна забирае ту частину доходу, яка перевисшае фонд нагромадженя, тодї наступае на ринку заколот і ціни на головні товари підіймають ся.

Підчас війни народ мусить утримувати себе й армію; тому мусить зменшувати свої потреби; і от чому населене з'ужило першого року війни на 25% менше, другого року — 40% менше, і рівень народного житя сильно понизив ся. Армія вимагае богацько товарів для свойого ужитку, тому на ринку не мае то вару, се головна причина дорожнечі. Очевидно, випуск паперових грошей, понижаючи вартість карбованця також підіймае дорожнечу, але головною причиною її — е те, що велику части ну національного доходу забирае армія, а для мирного населеня остаеть ся мало продуктів.

Як тільки війна закінчить ся, — значно зменшить ся попит для потреб армії — і ціни на товари повинні би сильно впасти. Але на перешкоді сьому стане маса паперових грошей в оборо ті. Мінїстерство фінансів, з огляду на недалеке припинене війни, повинно ужити заходів, щоби зменшити кольосальну цифру 13055 міл. карб. паперових грошей через заміну частини їх на відсоткові позички: се дуже оздоровить атмосферу всього народного господарства краю та мати ме вплив на понижене підбитих понад міру цін на предмети першої необхідности.

Очевидно, не всї кляси заінтересовані в тому, щоби ціни на предмети ужитку впали. Ті, хто збогачував ся через зріст цін, т. е. буржуазія велика і дрібна (купці, крамарі, біржевики, фабриканти, перекупщики) будуть проти зменшеня кількости паперових грошей; тому то вони були такі рівнодушні до позички волї. Навпаки, працюючі кляси населеня (служащі), і особливо робочий пролетаріат заінтересовані як потребителї, в пониженю цін на товари, бо заробітню платню він дістае в визначеній сумі грошей, і поліпшити рівень свойого житя (а особливо харч) робітник може тільки при понижену цін на предмети першої необхідности.

В. Гаврик-Яковенко.

—o—

КОМУ ЛЕГЧЕ ВОЮВАТИ, БОГАТІЙ ЧИ ВБОГІЙ ДЕРЖАВІ?

(З "Робітничої Газети").

Нинїшна чудовищна війна не представляе собою чого небудь несподіваного. Багацько письменників давно говорило про те, що вона неодмінно наступити мусить і навіть обмірковували питаня, яким державам буде легче перенести економічні наслїдки такої загально-европейської війни та яким тяжче.

Так 1898 року польський фінансїст Бліох видав обширний трактат (розслїджуваня) під заголовком "Майбутня війна". Вказуючи в сій книжці, що европейська війна викличе страшні економічні потрясеня (бо всї краї сьвіта тїсно звязані з собою завдяки до крайности доведеного поділу праці) він приходить до переконаня, що чим вища культура якогось краю, чим скла днїйший його економічний апарат, тим більше потрясене викличе війна в народній господарці сього краю. Тому то потря сене буде більше в тих державах, де більшість населеня занята в фабрично-заводській та ремісничій промисловости і буде сла бше там, де населене займаеть ся головно сільською господарською. А позаяк підчас війни головною річчю е справа прохарчуваня армії, то в майбутній війні — на думку Бліоха — перева га буде на боцї тих держав, які мають досить продовольчих за собів і які через те зможуть довше перетримати війну без небез пеки внутрішних комплїкацій (плутанини). Тому найбільша небезпека в майбутній війні — на думку Бліоха — повинна гро зити таким промисловим краям, як Англія та Німеччина, а Ро сія, як край в більшій части рільничий, повинна бути навіть в знаменитім положеню.

До подібних результатів дійшли і руські економісти: проф. Мігулін в своїй статї (в журналї "Новый Економистъ" 1914 №. 30) і проф. Туган Барановський (в книжці "Вопросы міровой войны" 1915). На їх погляд, довготревала, загально-европейська війна грозить всесьвітним банкроцтвом, яке буде передовсїм небезпечне для промислових держав, працюючих для зовнїшних ринків та потребуючих привозу харчових продуктів для свойого населеня, як пр. Німеччина.

Навпаки, далеко краще економічне положене Росії: хотяй війна викличе і в нїй деяке потрясене, то все таки вона не приведе Росію до промислового та фінансового банкроцтва. Руська промисловість працює не для вивозу, але на внутрішний ринок, і з моменту війни завдяки припиненю закордонного вво зу попит на вироби місцевого промислу піде в гору. Опісля, хоча Росія перестане вивозити свій хліб за границю, то те ма ти ме і свою добру сторону, бо тодї дешевші будуть сільські продукти для внутрішного ужитку в Росії, підчас коли в проми слових краях ціна на хліб сильно підійметь ся. Крім сього ріль ничий край далеко менше відчувае розстрій грошево-товарного обміну, який викликае війна, ніж краї торгово-промислового типу.

Але досьвідчене нинїшної війни виявило всю неправильність таких поглядів. Колись політики говорили, що для війни потрібні гроші, гроші і гроші. Але тепер ясно, що самих гроший мало. Коли б скарбниця була повна золота, але край не мав зелїзниць до обслугуваня армії, нї розвитої промисловости, то армія такого краю булаб швидко розбита та війна програна. Очевидно казна потребуе гроший для веденя війни, але нинїшна війна — війна не держав, але народів, і тому для успішної війни необхідна передовсім боєва готовість народної господар и и країни. Держава готова до війни тодї, коли в краю продукційні сили розвиті у всїх напрямах, коли в краю цвите промисловість і сїльська господарка, коли край покритий сїткою гарно об'орудуваних зелїзниць. Значить, чим вищий економічний розвиток краю, чим більше його національне майно, тим вища боєва готовість і тим більша та сила, яку може розвинути сей край підчас війни. При сьому треба застеречи ся, що говорячи про боєву готовість держави ми маємо на увазї не охочу до війни державу з захватними плянами, але нинїшню культурну демократичну державу, яка не бажае війни, хоча стоїть на варті своєї незалежности (пр. Швейцарія).

Коли з тої точки поглянути на економічний стан Росії, то стане ясно, що Росія, маючи великі природні богацтва, е рівно часно одним з найбіднїйших капіталами краєм. До війни національне майно та національний дохід Англії були шість разів вищі від майна і доходу Росії; Росія чотири рази біднїйша від Німеччини або Франції, беручи кожду з окрема. Будучи убогою капіталами, Росія мае мало знарядя продукції, техніка її невеличка, підприемчивість населеня слаба, сітка зелїзниць не розвинена. Слабий економічний розвиток е причиною того, що, хоча Росія мае величезну кількість війська, все таки не може рахувати ся першорядною військовою державою в наслїдок слабого економічного розвою і фінансової непевности. От чо му Росія при військовій сутичці з Німеччиною та Австрією му сїла оказати ся слабшою від своїх супротивників, власне через те, що під взглядом економічним вона стоїть позаду. На почат ку війни, 1914 року, царський уряд рахував, що війна не про довжить ся більш половини року та що вистарчать готові запа си краю. Але війна затягла ся, і Росія 1915 року мусіла бути так страшно розбита, а що не прийшло до повної катастрофи — то се тільки завдяки піддержці Англії та Франції (розуміеть ся, за добрі гроші). Союзники дуже помогли Росії і грішми і знарядами і зброею — і се віддалило момент катастрофи. Крім сього і в самій Росії почала ся "мобілїзація" промисловости, то е пристосовуваня її до праці не для потреб краю, але виключно для війни. Тепер можна сказати, що ся мобілїзація промисловости цїлком зруйнувала країну: зараз населене відчуває ве ликий брак засобів, необхідних для вдоволеня найважнїйших потреб (харчу, одежі, опалу). Ціни на предмети конечно потрібні дійшли зараз до страшенних розмірів.

Але нинїшний стан — се ще не межа, до якої дійшла кріза нашої народної господарки. Далї може бути ще гірше, на Росію насуваеть ся страшне нещастя. В краю зараз брак опалу, з сеї причини в Московському районї припинено текстильний промисл. З тої самої причини незабаром припинить ся праця в Донецькім окрузї і на Уралї, в металюргічних заводах і рудни ках. Ступінь за ступіню — закриють ся великі заводи в околицях Петербурга, Москви, Київа і Харкова; в великих містах не буде матеріялу для функціонованя водопроводів, електричного осьвітленя, трамваїв, не буде опалу для печий по домах зимою. Зелїзниці незабаром не зможуть перевозити з причини браку опалу і знищеня рухомого складу. Культурне житє розпадеть ся, степенево буде завмирати весь господарчий організм краю. Війна, як вампір висисае всї соки з країни....

Правда, Росія знайшла собі зараз нового, богатого союзника в особі Північно-Американських Сполучених Держав. Край мілїярдерів спішить нам на поміч (розуміеть ся, за добрі гроші): Недавно в Росії була комісія американських інжинірів, яка взяла ся за поліпшене нашої зелїзничої господарки. Ми дістанемо незадовго з Америки нові вагони, машини, але як нам добути опалу та инших необхідних річий? Можливо, що підтримка Америки віддалить на якийсь час господарчу катастрофу, але цїлковито відхилити від нас сеї катастрофи не зможуть ні Американці, ні ніякий инший чужий народ.

Треба відродженя руської народної господарки, а се може наступити тільки тодї, коли нові житеві сили самої Росії переможуть розкладовий вплив реакції. Ми бачили, як в инших краях буржуазія була великою творчою силою, але що до нині зробила наша буржуазія? Царський уряд приклав її до житя, виплекав і підтримував привілеґіями та субсідіями. Випещена опікою бюрократії, наша промисловість ніколи не знала вільної боротьби за ринок проти промисловости инших держав. Тому та руська буржуазія не виявила творчої ініціятиви, не підтримала уряд підчас війни, хотяй на словах — вона була за війну до побіди, з захопленем чужих земель. "Патріотизм" нашої буржуазії, як зрештою й усякої, виявляеть ся ярко тільки тодї, коли можна чим небудь покористувати ся від "дорогої отчизни". Так 1915 року уряд оголосив мобілїзацію промисловости, і наші капіталісти жадною товпою накинули ся на казьонні підряди та постачуваня. В промисловости наступило навіть деяке оживлене, але воно було штучне та продовжувало ся тільки до тої пори, поки капіталісти могли заробляти на казьонних замовленях кольосальні прибутки (т. зв. "воєнний над-прибуток"). Як тільки сей час пройшов, капіталісти не бачуть вирахованя далї бути "патріотичними", вони об'єднали ся для оборони своїх інтересів в Всеросійський Союз, а зараз навіть збирають ся закрити свої підприемства, очевидно до тої пори, коли наступить "демобілїзація" промисловости та знову буде можна дістати з казни запомоги та замовленя.

До сеї хвилини "патріотичні" капіталісти спокійно брали у казни "воєнний над-прибуток" і з робітниками ним не дїлили ся. Тепер капіталісти збирають ся закрити свої підприемства та хочуть зробити се так, щоби їх інтереси не потерпіли. В газетах надруковано вістку, що Московський Біржевий Комітет заявив мінїстерству торгу і промисловости про те, що далї вести на фабриках і заводах продукцію е неможливо з браку опалу та сирових матеріялів. Але закриваючи свої підприемства, промисловцї просять оголосити робітникам, що **господарі не обовязані платити робітникам тодї, коли фабрики та заводи стоять з причини браку опалу та сирівцю.** Капіталісти нарікають, що вони остали ся без засобів, бо заробітна платня, яка сильно підняла ся, підписка на позичку волї та підвисшені податки забрали їм всї оборотні капітали. Як що підчас закритя фабрик остають ся безробітні, то на думку фабрикантів — се обовязок держави дати робітникам запомогу з казни або працю по селах. Такий то правдивий "патріотизм" капіталістів.

Звичайно, революційна урядова влада і без вказівки капіталістів виповнить свій обовязок перед пролетаріятом і вжие всїх засобів для ратунку населеня від лихолїтя економічної катастрофи, яка наближаеть ся, памятаючи, що всяке погіршене житя передовсім відбиваеть ся на працюючих клясах населеня. Тільки заходи, яких ужие уряд, правдоподібно будуть инші. Фабрики та заводи, головно ті, які виробляють предмети першої необхідности, повинні продовжувати свою роботу, і е обовязком урядової влади установити складну систему підданя продукції підприемств контролї держави.

Причиною того, що наша господарка розпадаеть ся, е війна. Як видко з усього сказаного, війна більше завдае лиха державам убогим та економічно занедбаним. — Тому і нинїшна чудовищна війна, чим би вона не закінчила ся, мусїла більше знищити господарчий організм Росії, ніж Англії, Франції або Німеччини. Будучи економічно найслабшою з поміж сих чотирох держав, Росія більше всїх потерпіла підчас війни з економічного боку, і тому власне в Росії господарчий розвал повинен наступити швидше, ніж в богатійших краях (Франції, Німеччині, Англії). Тому єдиним засобом ратунку народної господарки Росії від грізної катастрофи мусить бути як найшвидше припинене війни. Тільки позбувши ся кривавої мари війни, можна взяти ся за відроджене народної господарки в Росії і на Україні на нових підставах.

В. Яковенко.

—o—

ARCHIVES OF ONTARIO
TORONTO

НА ПРЕС-МАШИНУ Д... "РОБ. НАРОДА"

В попередному числї "Р... не поквітовано через недог... датку на прес-машину для ... Н.", котрий зложив ...

Російський Прогресивний ... Клюб $10

Віннїпеґ, Ман...

В неділю, 14-го с. м. відб... ся в льокали укр. соц. дем. ві... лу збори місцевих передпла... ків "Р.Н.", на котрих помимо ... великого числа присутних, ... рано $72.00 на прес-машину ... "Р.Н." і передплати, а також ... 00 на революційний фонд, вз... дно на машини для "Робітни... Газети".

На прес-машину для "Р... зложили слїдуючі товариші:

І. Сорочка	$...
И. Крушельницький	...
О. Остапюк	...
Н. Романюк	...
М. Танасїйчук	...
Т. Гриняник	...
А. Бас	...
Тов. Лука	...
Н. Харчина	...
Т. Боднарук	...
М. Змійовскій	...
І. Панїщак	...
І. Заслужник	...
В. Яловега	...
М. Аламбец	...
М. Хома	...
П. Палюк	...
К. Шевчинський	...
И. Барин	...
В. Мегасюк	...
Д. Лобай	...
Разом	$5...

Всїм жертводавцям щира ... дяка. Жертви на машини ... "Робітничої Газети" поквіто... ні в рубрицї п.з."Революційн... Фонд".

—o—

В Віннїпегу зложили това... ші дальше:

М. Чабан	$...
Т. Тимофійчук	...
І. Демедчук	...
В. Нїмилович	...
М. Ґембза	...
И. Камінський	...
М. Боярчук	...
Т. Лобай	...
П. Огризко	...
І. Полїщук	...
Юлїян Заморський	...
Вас. Мужиловський	...
Петро Чорній	...

—o—

М. Бурак, Янов, Ман. ...

—«o»—

ПРИМІР ГІДНИЙ НАСЛ... ДУВАНЯ.

Фреда, Онт...

Хвальна Редакціе "Робочо... Народа

Читаючи Вашу часопись ... бочий Народ" через чотир... ки, я пересьвідчив ся, що ... часопись е найліпше поуча... ю для українського роб... цтва в Канаді. Позаяк я в... тав в Вашій часописи в ух... другого конґресу У.С.Д.П. ... нїпеґу, що ухвалено ку... прес-машину і дещо більш... друкарні "Робочого Нар... щоби він міг виходити в ... шім форматї, і два або тр... зи тижнево, і позаяк я б... видїти "Робочий Народ" ... їй хатї не лише раз або д... зи на тиждень,але кождог... тому засилаю "Money O... на $10.00, яко дар на ... прес-машини, котра має с... ти промощуваню кращог... тя для поневоленого роб... тва.

Делеґатам, котрі бр... часть в нарадах конґресу ... П. за таку гарну ухвалу ... щастя і здоровля на мно... що не жалували свого тру... хатись разом, аби засіяти ... котра, е надія, видасть ст... ний плід.

Вам, Пане Ре... і Вашим співробітникам ... щастя і здоровля і бодро...